

Türk esgeri we Omar Muhtar bir fotosuratdamy?

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Türk esgeri we Omar Muhtar bir fotosuratdamy? TÜRK ESGERI we OMAR MUHTAR BIR FOTOSURATDAMY?

Omar Muhtary we türk esgerini bir kadrda görkezýän fotosurat diýseň täsin. 1911-nji ýylyň watançylyk göreşinde Senusy jemagatynyň ýolbaşçylary we Mustapa Kemalyňam arasynda bolan fotosuraty sagdan başinji adamyň «Çöl peleňi Omar Muhtardygy» çak edilýär

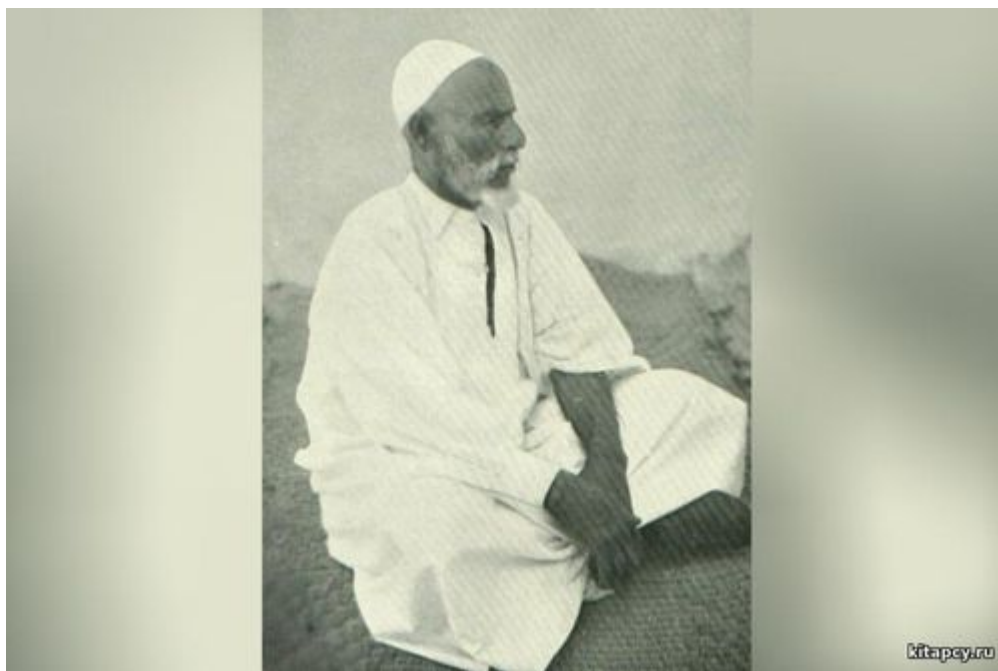
1911-nji ýylda italyýanlar Tripolini basyp alanlarynda Enwer paşa, Mustapa Kemal paşa, Süleýman Askeri, Guşçybaşy Eşref ýaly türk taryhynda yz galdyran şahslar ýerli halk bilen bileleşip, basybalyjylara garşy güýçli göreşe girişdi.

Göreş şeýle bir şowly boldy welin, italyýanlar sebitdäki türk esgerleriniň yza çekilmegi üçin Stambul bogazyny gabaw astyna almaga synanyşypdy.

Balkan urşunyň başlamagy esasy ofiserleriň sebitden çekilmegine getirenem bolsa, Tripoli bilen türkleriň arasyndaky gatnaşyk 1918-nji ýyla çenli dowam edipdi.

Iň soňky türk ofiseri diňe Mudros ýaraşyk şertnamasyndan soň ýaragyny taşlapdy we italýanlaryň ýerine fransuz goşun bölümlerine boýun egmegi makul bilipdi.

Şol geçen döwrüň içinde Omar Muhtaram müňe golaý meýletinçisi bilen Enwer paşanyň serkerdeligindäki türk esgerleri bilen egin-egne berip, italýan basybalyjylaryna garşy söweşipdi.

Omar Muhtar

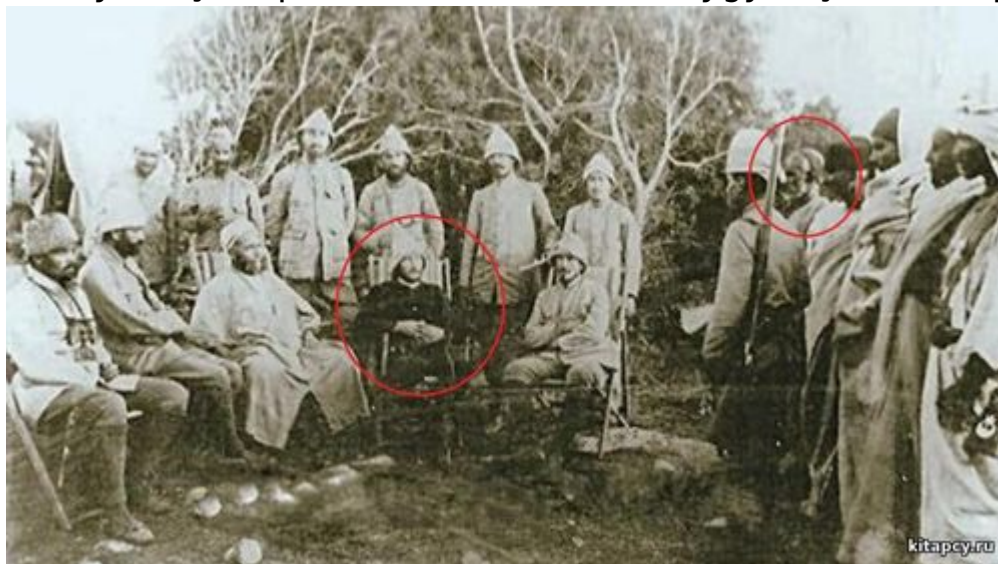
Omar Muhtar aýratynam Birinji jahan urşundan soň Şeýh Idris Senusynyň wekili hökmünde başlan göreşinde taryhyň seýrek iň seýrek gabat gelinýän gahrymançylyklarynyň birini görkezýär.

Enwer paşanyň agasy Nury paşa göreşe ýarag kömegini bermek üçin 1922-nji ýylda Omar Muhtar bilen Müsürde duşuşyk geçiripdir, emma bu synanyşyk başa barmandyr.

Käbir taryhçylar Omar Muhtaryň Mustapa Kemal Atatürk bilen Türkiýe respublikasy gurulandan soň aragatnaşygy ýola goýmaga synanyşandygyny öňe sürýär, emma onuň ýazan hatlary italýan basybalyjylarynyň eline düşüpdür.

Atatürküňem Omar Muhtaryň alyp baran göreşine gönüden-göni ýada gyýtaklaýyn gatnaşygynyň bolandygyna güwä geçýän haýsydyr bir delil elimizde ýok. Ýöne Omar Muhtary we türk esgerini bir kadrda görkezýän fotosurat diýseň täsin. 1911-nji ýylyň watançylyk göreşinde Senusy jemagatynyň ýolbaşçylary we Mustapa Kemalyňam arasynda bolan fotosuraty sagdan başinji adamyň «Çöl peleňi Omar Muhtardygy» çak edilýär.

Fotosuratda çepde oturanlardan dördünji adam Mustapa Kemal, sagda dik duranlaryň başinjisi-de Omar Muhtar

Bu fotosuraty Ýakyn Gündogar boýunça belli türkiýeli hünärmenlere ww liwiýaly käbir taryhçylara görkezip, pikirlerini soradym.

Fotosuraty siňe syn eden hiç bir hünärmenem şobada «Ýok, bu

Omar Muhtar däl» diýip bilmedi.

Ilki bilen onuň Omar Muhtar bolup çykmazlygynyň ähtimaldygyny aýdan hünärmenleriň pikirini dykgatyňyza ýetireýin.

Umuman alanda şular ýaly pikirler öňe sürüldi:

Fotosuratda görlüşi ýaly, senusy liderleri ýapyk eşikli we donly. Eger bu garaşylman durka alynan fotosurat däl bolsa, onda Omar Muhtaryň ýerli eşikleri geýmän ol ýygnanyşykda bolmagy mümkin däl.

Suratyň hili pesem bolsa, fotosuratdaky adam Omar Muhtara garanda bugdaýreňk.

Turan Kyslakçy, Müfid Yüksel ýaly türk hünärmenleri we Omar Muhtara garyndaşlyk ilteşigi bolan käbir liwiýaly intellektuallar bolsa hiç hili ikerjiňlenmezden fotosuratdaky adamyň Omar Muhtardygyna kepil geçdiler.

Elbetde, Omar Muhtar ýaly ady dünýä dolan watan gerçegi bilen türk esgerini bir kadrda görmegiň özi biziň üçin ullakan mertebe!

Taryhy çeşmelerde Omar Muhtaryň türkler bilen egin-egne berip duşmana garşy söweşendigini bilýäris.

Käşgä muny hasam gowy subut edip biljek fotosuratlar we subutnamalar soňky nesillere, ýagny bize gelip ýeten bolsa bolmaýarmy diýenimizi duýman galýarys.

Muhammet Esed

Sözümüzü Muhammet Esendiň Omar Muhtar bulen geçiren duşuşygyndaky sözler bilen tamamlarys:

«- Oglum, seňem görşüň ýaly, biz indi özüme berilen puryjanyň soňuna geldik öýdýän – diýip, gözüme dikanlady we içimden geçýän pikirleri okaýan ýaly sözünü dowam etdirdi: – Söweşip ýörüs, çünki duşmany bu ýerlerden kowup çykarmaga ýa-da munuň üçin ölýänçä imanymyz we azatlygymyz üçin söweşmäge borçludyr. Başga ýoly ýok. Biz Allany we ahyrynda Allaha dolanyp barmaly. Aýal-ebtatlarymyzy, çaga-çugalarymyzy Müsüre iberdik, sebäp Jebaby-Alla bizi ölüme çagyran wagty yzomyza gaňrylyp seretmez ýaly bolsun.

Garaňky asmanyň bir ýerlerinden uçar motorynyň gyryk sesi eşidildi. Omar Muhtaryň adamlarynyň biri gyssanyp, oduň üstüne güm sürdi.

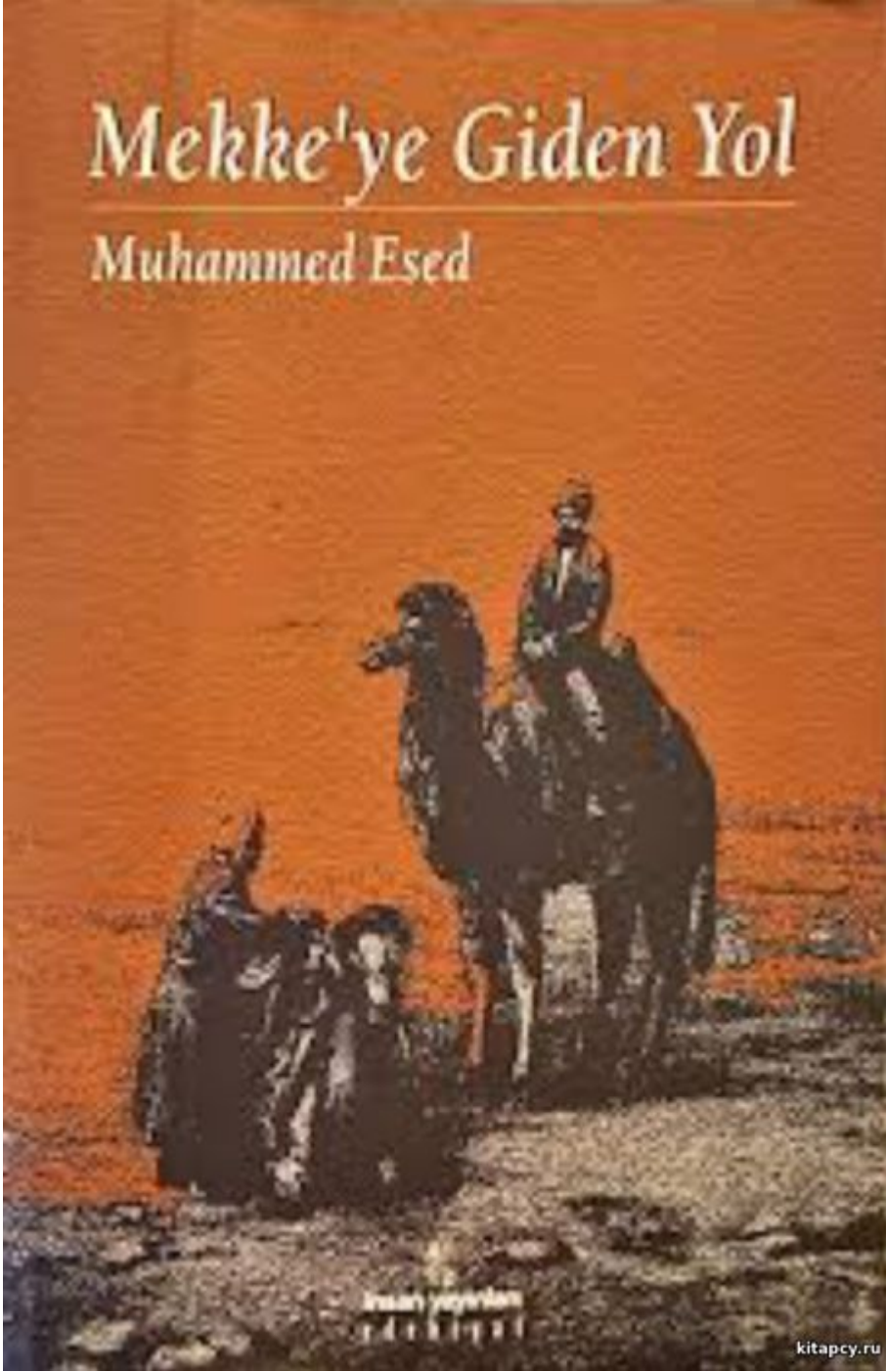
Aýyň şuglasyna çalaja agaryp görünýän bulutlaryň arasynda uçaryň bulançak sudury göründi we barha agralyan uçuş bilen üstümüzden aýlanyp, gündogara bakan yöneldi.

– Emma häzir mümkinçilik bar-a – diýip, öňe omzadym. – Senem, ýoldaşlaryňam Müsüre geçseňiz gowy bolmazmy? Çünki Müsürdäki sireneýkaly bosgunlaryň başyny jemläp, güýçli goşun düzmeğiňizem mümkin. Halkyň özüni dürsemesi üçin bu göreşe arakesme berse bolar, bermeli-de bor... Müsürde iňlisler italyanlaryň guk ýanlarynda güýçli ýagdaýda bolmagyny islemejekdiklerine ynanýan. Alla bilýändir welin, olary duşman saýmaýandygyňyza ynanýan ýagdaýyňyzda, belkäm, Müsürde geçirjek taýýarlyk işleriňize göz ýumup bilerler.

– Ýok, ýok, oglum, ýok, munuň üçin indi giç. Iňlisler barada aýdanda, olar Müsüriň öz halkyna-da gop berip biljek garaşsyzlyk urşunyň Liwiýada ýeňiş bilen tamamlanmagyna hiçem göz ýumaslary gelmez. Iňlisler biziň üçin tüýlerinem gymyldatmaz. Italyanlar bolsa indiden soň bu işi ymykly soňlandyrmagyň we geljekdäki ähli garşylyk berme mümkinçiliklerini häzirden ýok etmegiň kül-külüne düşdüler. Men we adamlarym Müsüre tutduryp gitsek, gaýdyp bu ýerlere gelip bilmeris. Ýeri onsoň, men nädip halkymy taşlap gideýin, Allanyň duşmanlary olary pürreläp ýörkä, men nädip olary başsyz goýaýyn?»

Mekke'ye Giden Yol

Muhammed Esed

Mehmet MAZLUM ÇELİK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Şenbe, 20.01.2024 ý. Taryhy makalalar